

УДК 821.112.2-311.6.09»193»

А. Р. ВИТРИКУШ

ФІКЦІОНАЛІЗОВАНИЙ ПРОСТІР ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ В РОМАНАХ Й. РОТА «МАРШ РАДЕЦЬКОГО» І «ГРОБІВЕЦЬ КАПУЦИНІВ»

У статті розглядається художній простір Першої світової війни, створений Й. Ротом у двох романах 1930-х років. Цей простір є поєднанням реального та фікціоналізованого, він побудований на основі спогадів письменника про перебування на Східному фронті, а також про дитинство в одному з містечок Східної Галичини. Особливо прикметною та цікавою до вивчення є палітра галицьких топонімів. **Мета статті** – проаналізувати використання в романах Й. Рота елементів простору війни, зокрема топонімів. Це дасть змогу зрозуміти творчий метод автора і спосіб змалювання великої історичної події. З метою пов'язані завдання: зібрати та класифікувати згадані у даних романах топоніми за ознакою фікціоналізації, з'ясувати механізми їх фікціоналізації, підтримати для їх вибору, інтенцію автора щодо поєднання фіктивних і реальних географічних назв у створенні воєнного простору. Увагу сконцентровано також на співставленні літературного, фіктивно-естетизованого подання історії з реальними фактами. Для виконання цих завдань застосовано такі **методи**, як культурно-історичний підхід та біографічний аналіз. **Актуальність статті** зумовлена, з одного боку, сучасними подіями на Сході України і полягає у важливості аналізу літератури про війну, а з іншого боку – у потребі досліджувати творчість письменників-вихідців з України, які писали про Україну. Подібних розвідок в українському літературознавстві практично немає. Теми фікціоналізації у романах Рота торкалися такі дослідники, як Тетяна Монолатій, Ульріке Штаєрвальд. Географічну фікцію розглядав Вольфганг Мюллер-Функ («*Imaginäre Topografie*»), Вернер Бельман, Андрій Корчак. На окремі фіктивні деталі звертає свою увагу перекладач «Гробівця капуцинів» Ігор Андрущенко, роблячи виноски внизу сторінок із поясненнями для читача.

Ключові слова: фікціоналізація, простір, топоніми, Йозеф Рот, Перша світова війна.

Австрійський прозаїк Йозеф Рот родом зі Східної Галичини. Замолоду він став учасником подій Першої світової війни. Побачене і пережите справило вплив на його творчість. Особливо яскраво історично-мілітарна тематика притаманна романам «Марш Радецького» та «Гробівець капуцинів», що і стало причиною вибору їх для аналізу у даній статті.

«Марш Радецького» (1932 р.) зображає загибель Дунайської імперії в ході Першої світової війни крізь призму життя кількох поколінь вірних її служителів – словенського роду фон Тротта з Сиполле. Під час битви при Сольферіно молодий лейтенант рятує життя цісареві, після чого отримує шляхетський титул. Його внук Карл Йозеф, останній з роду Тротта, теж вмирає на війні «за цісаря», але зовсім не героїчно. До слова, цей рід, як і село Сиполле, є вигаданим.

Представники роду Тротта постають і в романі «Гробівець капуцинів» (1938 р.). Молодий віденець Франц Фердинанд, йдучи на фронт, спостерігає зміни в австрійському суспільстві. Не повоювавши, потрапляє в полон і решту

років до закінчення війни проводить у Сибіру, аж поки повертається додому, в інший Відень, і там, не в змозі адаптуватися, поповнює лави втраченого покоління.

Варто зауважити, що ці два романи є пізніми творами Й. Рота, їх з подіями війни розділяє понад 10 років: на той час особисті враження автора викристалізувалися у спогади, погляд на велику історичну подію узагальнився, і його відображення в літературі набуло елементів фікції. Щодо цього цікаву думку висловлює С. Шьонборн, вважаючи, що «в топографії Європи для Й. Рота не йдеться про фактаж минувшини..., який автор знав з власного досвіду». Натомість «Рота цікавить топографічний проект, який протистояв би панівному націоналістичному дискурсу, що веде до фашизму». Метою просторової фікціоналізації Й. Рота дослідниця вважає заперечення гасла 1920-х рр. «народ без простору» (*Volk ohne Raum*) [2, с. 12], яке згодом підтримали нацисти. Під ним розуміється «право» перенаселеної держави на захоплення чужих територій – це неодмінно призводить до

воєн, що, власне, і сталося у 1939 р. Пацифіст і антимілітарист Й. Рот дотримувався про-мирної позиції, що яскраво проявляється у його творах. Одним з таких проявів є фіктивна географія.

Для подальшого аналізу романів слід з'ясувати та чітко окреслити поняття фіктивного. В літературознавстві існують різні погляди на те, що позначається термінами «фікція» і «фікціоналізація». В даній статті взято до уваги тлумачення про те, що фікціоналізація стосується відношення літературних текстів до реального світу (часткою якого вони самі є); в основі цього відношення лежить головна прикмета: фіктивні тексти не відображають чи частково не відображають правду про предмети, про які вони повідомляють, або ж ці предмети не існують в реальності [6]. Таким чином, фікціоналізація є творенням фікції, літературної вигадки.

Творчий метод Йозефа Рота назагал характеризується тим, що він вдається до фікціоналізації не лише в художніх творах, а й в особистому листуванні. При аналізі епістолярію Г. Нюрнбергер зазначає, що Й. Рот «обплутав своє життя легендами» [4, с. 52]. Як наслідок, біографам іноді вкрай важко відрізнити, де правда, а де ні. Точно відомо, що Рот вигдав своє піднесення до чину офіцера в ході війни. Достеменно не відомо, чи перебував він у російському полоні на момент завершення війни, чи брав участь у бойових діях та сутичках. Місце народження Рота теж зазнало фікціоналізації та містифікації: у листах та інших джерелах він називав різні населені пункти, наприклад, село Шваби неподалік Бродів, чим увів в оману пізніших дослідників його біографії. Станом на сьогодні більшість біографів сходяться до думки, що походить Рот із Бродів [5].

Проза, як і життя письменника, навсуціль пронизана фікцією – подекуди настільки, що годі встановити правдивість тих чи інших суджень. Найвагоміші прояви вигадки містить художній простір у романах, локація подій, власні назви місцевості.

Якщо проаналізувати прозу Й. Рота з метою пошуку та зібрання топонімів (див. додаток), то навряд чи вдасться всі з них нанести на карту, адже письменник вдається до топографічної фікціоналізації. Нереальна географія перемішана з реальною, тому топоніми Й. Рота варто означити як імовірно фіктивні. Під цим мається

на увазі, що перевірити наявність названих місцевостей і сіл якщо й можливо, то описаний простір не завжди відповідатиме реальному населеному пункту. Наприклад, дослідник творчості Рота В. Мюллер-Функ помітив невідповідність описів Нью-Йорка в романі «Йов» з реальним містом. Нереалістичність змалювання зумовлена ще й тим, що сам Рот ніколи не був у Нью-Йорку [3, с. 59], а також його художньою манерою, що схильна фікціоналізувати.

Наскрізною в обох обраних романах є тема Першої світової війни, тому практично всі згадані в них топоніми стосуються її, більшою або меншою мірою. Тому, щоб з'ясувати механізми географічної вигадки Й. Рота і щоб відрізнити її від правдиво поданих назв, потрібно назагал структурувати топоніми, подані в романах. Пропонується просте їх класифікування за ознакою фікціоналізації:

1) реальні – лише згадані в романах, принагідні, подаються без описів локацій; творять тло для розвитку дії;

2) частково фікціоналізовані – важливі для розвитку дії, подекуди подані з описом місцевості;

3) вигадані / фіктивні – кожен топонім зокрема несе вагоме смислове навантаження, є важливим у романі; часто подані з пейзажними описами.

1. Серед першої групи, тобто реально поданих топонімів, варто виокремити поодинокі названі міста й землі, їх перелічення, локації одного міста – Відня. Далі розгляньмо усіх їх детальніше.

Окремо названі міста та землі – це, наприклад, Гітцинг, Лаксенбург, Брно, Єгер, Сілезія та багато інших, вони досить часто трапляються у текстах романів. На особливу увагу заслуговують Сараєво та Сольферіно. Згадана на початку обох романів битва при Сольферіно реально відбулася у середині 19 ст., однак, історію порятунку імператора від ворожої кулі таким собі лейтенантом Троттою варто поставити під сумнів. До Першої світової війни ця битва має лише опосередковане відношення: вона позначила початок Габсбурзької імперії, або ж, кажучи по-ротівськи, передвісником її кінця. Кінцем імперії, власне, стала Перша світова, приводом до якої стало вбивство престолонаслідника у Сараєві – і цей факт історично правдиво подано в романі «Марш Радецького». Інших реаль-

них локацій, напряму пов'язаних з історичними подіями, в текстах романів немає.

Подекуди натрапляємо на сукупності топонімів, стилістично подані як перелічення – вони реально існуючі, це назви великих широко відомих об'єктів: земель, міст. Всі елементи перелічення сприймаються не окремо, а як цілісність, вони творять єдиний соціокультурний контекст, тло для описів загальнополітичної чи суспільної ситуації. Вони слугують для демонстрації цілісності, універсальності й багатоманітності Дунайської імперії та її вагомому місця серед інших європейських країн. Говориться, наприклад, про фабрики щіток «у Моравії, Богемії, Сілезії» [1, с. 184], про «доцентів університетів Померанії, Данцига, Мекленбурга, Кенігсберга» [1, с. 508], або ж про готель у прикордонному містечку, в якому «зупинялися багаті торговці хмелем з Нюрнберга, Праги, Зааца» [1, с. 137].

На особливу увагу заслуговує Відень, столиця Дунайської імперії. Він поданий як макротопонім, що акумулює в собі сукупність інших. В романі «Гробівець капуцинів» це місто спершу постає як простір життя соціуму перед війною, в якому виникають її передумови, а потім, у порівнянні, як повоєнний простір. Що важливо, Відень удостоюється деталізації на окремі топоніми – не фікційні, і при тому такі, які є унікальними і знаходяться лише у Відні. Це, наприклад, Пратер – відома парково-розважальна зона, про яку говорить у спогадах головний герой Тротта. Ще він згадує «пісню дрозда у Вотівпарку чи Народному саду» [1, с. 549]. Коли він, будучи полоненим, прибув до свого табору в далекому Сибіру, «у віденському Аугартені, певно, вже цвіли кущі бобчука» [1, с. 519]. Повернувшись додому, Тротта прямує по Маріягільфер-штрассе – а це одна з головних вулиць Відня. Всі ці локації разом творять багатогранне поняття «Відень», вони забезпечують ефект натуралізму, творячи простір повоєнного світу. Назви місць ті самі, що й до Першої світової війни, тобто форма залишилася, але тепер вона наповнена новим змістом. Локації для протагоніста добре пізнавані, знані з дитинства, а от суспільство стало іншим. Він відчуває себе начебто вдома, але разом з тим і чужинцем. Деталізацією Відня, столиці Австро-Угорщини, досягається відображення намагань головного героя вихопити, розпізнати, повернути попере-

дній суспільний устрій з його правилами життя, часи Габсбургів. Символ того, що настала нова епоха, а попередня канула в Лету – гробівець капуцинів. Це ще один віденський унікальний топонім. Крипта в капуцинському монастирі, в якій спочивають представники монаршої родини, існувала і раніше, але тепер у ній спочиває останній імператор, Франц Йозеф I. З його смертю, програшем у війні та розвалом Дунайської імперії Тротта, як і ціле його покоління, втрачає батьківщину. У відчаї, він прямує відвідати свого цісаря у крипті в Відні.

2. Часткова фікціоналізація у Й. Рота відображається в позначенні міст скорочено, однією літерою, а також у поданні реальних топонімів у деформованому просторі, тобто у фіктивному взаєморозташуванні.

Абревіатур у романах є всього декілька. Так, наприклад, старий цісар згадує, як знайшов у постелі блоху, перебуваючи на маневрах у селі Ц. ще задовго до війни. Розшифрувати топонім, захований під літерою Ц., а значить, і встановити його реальність чи фіктивність навряд чи можливо, хоча деякі паралелі та співставлення вказують на село Цішки поблизу Олеська, в якому Франц Йозеф I справді брав участь у маневрах [5]. Також закодовується в абревіацію «моравське окружне містечко В.», яким кермує батько Карла Йозефа Тротти. Деякі дослідники вважають, що описаний населений пункт має за прототип м. Вішау. В часи Рота це був центр німецькомовної общини у Чехії, і там перебував окружний начальник. Аналізуючи пейзажні описи окружного містечка В., дослідник А. Корчак вбачає в ньому Броди, місце народження письменника [5]. Інший приклад – «прикордонне містечко Б.», де перебуває Карл Йозеф незадовго до початку Першої світової війни. Це, що правда, не означає, що йдеться про якийсь реальний населений пункт, про який потрібно здогадатися в ході рецепції тексту. Й. Рот не є автором детективного жанру. Така подача географічного простору радше покликана узагальнити сприйняття епохи у широкому австрійському просторі, безвідносно до конкретних міст.

Цікавим є спосіб фікціоналізації географії Сибіру, куди потрапляє полонений протагоніст роману «Гробівець капуцинів». Він перебуває у Вятці, що на річці Лена. Карта показує, що тут Й. Рот вдався до фікції – явно зумисне, а не через необізнаність. Реальне місто Вятка (сьо-

годні Кіров) стоїть на однойменній річці, тоді як реальна Лена протікає від нього за сотні кілометрів на схід. Така фікціоналізація способом деформування відстаней свідчить про неважливість натуралістичної достовірності для Рота, творення правдоподібного, а не правдивого тла для подій війни. Спостерігається тенденція «що ближче безпосередньо до війни, то більше топографічної фікції».

3. Безпосередній топос Першої світової війни, точніше, її Східного фронту творять дрібні містечка і села зі слов'янськими назвами¹. Це, до прикладу, село Бурлаки, з якого родом денщик Онуфрій, і де потім проляже фронт. До слова, цей вигаданий топонім може бути деформацією села Бордуляки, розташованого в околиці Бродів [5]. «Від Бурлаків дорога вела повз Олеськ на село Соснів, а далі – на Биків, Лещицю і Діброву» [1, с. 323]. З проголошенням війни «егерський батальйон вирушив маршем на північний схід, у напрямку Волочиська» [1, с. 329], а одного дня він спинився «на перепочинок у селі Крутинах» [1, с. 330], де Карл Йозеф фон Тротта зустрів свою смерть. Франц Фердинанд фон Тротта дістається до Кам'янки, наздоганяючи батальйон, розташований «десь за три кілометри на північ від Бережан» [1, с. 516], а потім виявилось, що насправді – «у містечку Струмилі» [1, с. 516]. З нього «ми лишень за два дні перебралися в село Озера, а тоді знову за три дні опинилися в місті Погроди» [1 с. 517]. В ході натиску австрійці «відступили назад, у Красне-Бузьк» [1 с. 517].

Як бачимо, все це – дрібні населені пункти, розташовані у Східній Галичині. Єдиним великим містом краю Й. Рот взагалі вважає Львів (про це він пише у повоєнному репортажі «Лемберг, місто» 1924 р.), але в романах жодного разу його не згадує. Містечка і села письменник, вочевидь, вважає кращими репрезентантами краю, аніж міста, аналогічно, як віддалені провінції вважає кращими репрезентантами імперії, аніж столицю. Про це він говорить вустами одного з героїв у «Гробівці капуцинів»: «Суть Австрії – не центр, а периферія... Суть Австрії становлять і оновлюють саме коронні землі» [1, с. 465]. Маються на увазі віддалені провінції, зокрема, зокрема і Східна Галичина. Її письменник назвав

«великим полем бою великої війни» («Подорож Галичиною»).

По суті, галицька топоніміка локалізує у часі й просторі події Першої світової війни (мається на увазі, в художньому часі й просторі), дає змогу хронологічно та географічно уявляти переміщення військ, місця сутичок тощо. Створюється ефект «зближення карти»: перед описами воєнних подій автор подає віддалені між собою великі об'єкти, взаємне розташування яких не надто важливе для розвитку дії в романах; але з описами війни перед нами раптом постає дрібномасштабна карта Східної Галичини, де нагромаджено багато топонімічних назв. Цю тенденцію можна назвати «що важливіші події з точки зору Великої війни, то дрібніші населені пункти», радше навіть «що ближче до бойових дій, то дрібніші населені пункти». Навіть найменші села є важливими, оскільки можуть стати місцем чиєїсь смерті, поранення, потрапляння в полон. З точки зору загальних стратегічних дій вони можуть бути і не важливими, але є вирішальними в долях окремих людей, тому і набувають особливого значення в романах. Трагедія для звичайної людини – так Й. Рот бачить Першу світову війну. Це і пояснює акумулювання галицьких топонімів.

Щодо власних назв Східної Галичини Й. Рот найбільше вдається до фікціоналізації. Ці топоніми, на перший погляд, цілком реалістично вписані у місцевий ландшафт, але в реальності не існують, або ж існують, але розташовані зовсім по-інакшому. Ось як про це пише А. Корчак: «Опис сіл... є досить довільним. Будь-який зв'язок цих населених пунктів з реальними селами на Бродівщині встановити важко. Хіба що назва Олеськ асоціюється з Олеськом, хоча воно знаходиться в зовсім іншому напрямку, ніж Бордуляки» [5]. Ще один яскравий приклад деформування простору – битва під Красне-Бузьком, єдина описана баталія за весь обсяг роману. Вона навряд чи відбулася в дійсності, бо насправді це не одна локація, а два населені пункти, які розділяють 25 км: Бузьк і Кам'янка-Бузька (тоді Кам'янка-Струмилова, або Струмилівська). Історичні документи також цього не підтверджують. На думку перекладача І. Андрущенка, Й. Рот під Красне-Бузьком має на увазі саме місто Кам'янку-Струмилову [1, с. 515]. Письменник не дотримується правди, адже йдеться про одну з багатьох схожих сутичок,

¹ Й. Рот подає ці топоніми у польськомовному варіанті: Jesiory, Pogrody, Kamionka та ін.; у міжвоєнний період в Галичині офіційною була польська мова.

дрібних складових так званої Галицької битви – цим терміном називають сукупність маломасштабних боїв між австрійською та російською армією на початку війни. Рот же надає їй, одній з багатьох подібних, визначального значення – саме під час неї протагоніст потрапляє до полону, так і не повоювавши.

З подіями Першої світової війни пов'язане також цілком вигадане галицьке містечко Злотогрод (І. Андрущенко перекладає його як реальне місто Золочів, не дотримуючись ротівської фікціоналізації. Ймовірно, цю назву містечка письменник вигадав, трансформуючи топонім Золочів). «Про Злотогрод ми розмовляли, кваплячись, так довго і завзято, що мене пройняв страх, щоб те містечко не зникло, і як би друзі не подумали, що Злотогрод нереальний, ніби насправду його немає, і я лише наплів язиком» [1, с. 479]. Тривожне передчуття справдилося – з тексту дізнаємося про його сумну долю: «Того містечка більше немає... Війна змела Злотогрод з лица Землі» [1, с. 469]. Місто є цілком фіктивним. В художньому світі роману воно постає як таке, що кануло в лету – це символічно, адже і вся довоєнна Габсбурзька епоха відійшла у небуття. Розпад Австро-Угорщини, напряду пов'язаний із Першою світовою війною, є одним з головних мотивів творчості Й. Рота.

Як бачимо, фікціоналізуванню географічних назв Й. Рот найбільше використовує для створення простору Першої світової війни, подання його універсально, не прив'язано до реальної місцевості. Також вигадані топоніми слугують для створення місцевого колориту Східної Галичини, відображають аспект його «слов'янськості».

Отже, підсумовуючи, варто зазначити, що факт і фікція тісно переплетені у прозі Й. Рота. В тому, як він зображає Першу світову війну, особливо помітної та важливої фікціоналізації зазнає простір – це так звана фікційна топографія. Письменник маніпулює реальними та вигаданими топонімами з метою створення, чи радше декорування місцевого колориту, а також колориту війни, унеможливлення конкретної прив'язки до місцевості, а значить, також з метою узагальнення образу Східного фронту.

Фікційність полягає у 1) наявності вигаданих географічних назв, етимологічно «замаскованих» під справді існуючі; 2) деформуванні відстаней між реально названими топонімами, їх фіктивному взаєморозташуванню; 3) аббревіації.

Основною локацією описаного часу війни у Й. Рота є Східна Галичина як фронт і Відень як тил; також варто сюди додати Сибір як простір полону. Галицька географія представлена великою кількістю дрібних населених пунктів, не важливих з огляду на загальні події війни, але важливих для Й. Рота як локації чиєїсь смерті, поранення або потрапляння в полон. Місто Відень представлено як довоєнний і післявоєнний простір, локації якого не змінилися, але змінилося все інше, крім них, оскільки настала нова, пост-Габсбурзька епоха.

При аналізі художнього світу в даних романах встановлено деякі закономірності. Зокрема, чітко простежується зростання фікціоналізації з наближенням до епіцентру війни: найбільше фікціоналізовано Галичину – місце бойових дій; меншою мірою Сибір, місце полону, а також деякі довоєнні міста Австро-Угорщини, пов'язані з героями романів; зовсім не фікціоналізовані загальні назви міст і земель, які не мають стосунку до війни. Стисліше це можна висловити так: що ближче до локації війни, то більше фікціоналізації. При цьому що ближче до локації війни, то детальніші описи місцевості. Винятком є місто Відень, описане як мета-топонім: цілком реалістично подано деякі його локації, такі як парки, вулиці. Деталізований Відень є локацією тилу, про нього згадує протагоніст під час війни; також він є повоєнною локацією. Незмінність топонімів Відня різко контрастує зі суспільно-політичними змінами.

Інша вагома закономірність – ефект «зближення карти»: що ближче до безпосередніх подій війни, то дрібніші населені пункти згадано. Довоєнний світ представляють великі міста й землі, тоді як у часі війни детально змальовано здібні містечка й села Східної Галичини, розташовані на малих відстанях між собою. Ідентифікувати реальність існування та взаємного розташування таких топонімів практично неможливо, тому вважаємо їх умовно фіктивними.

ДОДАТОК 1

ПЕРЕЛІК ТОПОНІМІВ

Сортовано за порядком появи у тексті із вказанням сторінок,
у дужках – кількість повторень на сторінка. Книга – джерело № 1.

Роман «Марш Радецького»	Роман «Гробівець капуцинів»
Сольферіно – 6, 289, 299; Сиполле – 6, 66, 122, 322; Лаксенбург – 10; Сілезія – 22, 181, 184; Містечко В. у Моравії / округ В. – 24, 178, 179, 237, 240, 280, 289, 292, 312; Моравська Біла Церква – 26, 43, 317; Боснія – 127; с. Бурлаки – 133, 263, 275, 316, 322, 323 (2), 326, Відень – 196, 250; Відень, Санкт-Петербург – 136; Краків, Одерберг, Відень, Нюрн- берг, Прага, Заац – 137; Сербія – 182; Моравія, Богемія, Сілезія – 184, 297; Бодензее – 197; с. Ц. – 228, 234; П. – 234; Б. – 247, 293; Сараєво – 305, 306, 310; Олесько, Соснів, Биків, Лещиця, Діброва – 323, 324; Волочиськ – 329; с. Крутини – 330.	Сиполле – 456 (3), 463 (2), 464, 479 (3), 510; Сольферіно – 457, 463; Гітцинг – 457; Красне-Бузьк – 457, 517; Америка; Нью-Йорк, Чикаго, Корн, Загреб – 457; Відень – 457, 470, 475, 485, 526, 527; Пратер – 463, 500, 549; Аугартен – 519; Вотівпарк і Народний Парк – 549; Маріягільфештресе – 527; гробівець капуцинів – 527, 581; Брно, Сгер – 464; Злогогород – 469, 471, 473, 476, 478 (4), 479 (3), 485, 491, 492, 518; Галичина (не названо) – 483; Східна Галичина – 504; Схід – 508; Канада – 489; перелік деяких австро-угорських земель – 499; Померанія, Данциг, Мекленбург, Кенігсберг – 508; Кам'янка – 515; Бережани – 516; Струмільце – 516 (2), 517; Озера, Погроди – 517; Вятка – 518, 525 (2); Сибір, Вятка, Лена, Чірайн – 519; Сілезія – 523; Померанія, Прибалтика, провінція Бранденбург – 551.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Рот Й. Марш Радецького та інші романи: романи / Йозеф Рот; післям. Д. Затонського. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2014. – 608 с.
2. Шьонборн С. Між Львовом і Марселем. Культурна топографія Європи Йозефа Рота / Сибілле Шьонборн // Факт як експеримент. Механізми фікціоналізації дійсності у творах Йозефа Рота. Упор. Т. Гаврилів. – Львів: ВНТЛ-Класика, 2007. – С. 9–22.
3. Müller-Funk W. Imaginäre Topografie / Wolfgang Müller-Funk // Joseph Roth. Besichtigungen eines Werkes. – Wien: Sonderzahl, 2012. – S. 58–75.
4. Nürnberger H. Joseph Roth / Helmut Nürnberger. – Hamburg: Rowolt, 1990. – 216 s.
5. Корчак А. Галичина початку ХХ століття словами Йозефа Рота / Андрій Корчак // «І» №69. – 2012. [Електронний ресурс] Режим доступу: http://www.ji.lviv.ua/n69texts/Korchak_Halychyna_pochatku_XX_slovamy_Rota.htm (дата звернення 11.05.1018)
6. Basislexikon. Literaturwissenschaft. Kurs-Nr.4401. Fiktionalität. [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.femuni-hagen.de/EUROL/termini/welcome.html?page=/EUROL/termini/5410.htm> (дата звернення 14.05.2018)

REFERENCES

1. Roth J. (2014), Radetzkymarsh and other novels [Marsh Radetskoho ta inshi romany], A-BA-BA-NA-LA-MA-NA, Kyiv, 608 p. (in Ukrainian).
2. Shonborn S. (2007), «Between Lviv and Marcel. The cultural topography of Europe by Josef Roth», in Havryliv T. (Ed.), Fact as experiment. The mechanisms of the fictionalization of reality in works of Joseph Roth, [«Mizh Lvovom i Marselem. Kulturna topohrafiia Evropu Iosefa Rota», Fakt iak eksperyment. Mekhanizmy fiktsionalizatsii diisnosti

u tvorakh Iozefa Rota], VNTL-Klasyka, Iviv, pp. 9–22. (in Ukrainian).

3. Müller-Funk W., (2012) «Imaginäre Topografie», Joseph Roth. Besichtigungen eines Werkes, Sonderzahl, Wien, pp. 58–75. (in German).

4. Nürnberger H. (1990), Joseph Roth, Rowolt, Hamburg, 216 p. (in German).

5. Korchak A. (2012), «Galician of the beginning of 20th century by Josef Roth» [“Halychyna pochatku

dvadtsatoho stolittia slovamy Yosefa Rota»], li, №69, available at: http://www.ji.lviv.ua/n69texts/Korchak_Halychyna_pochatku_XX_slovamy_Rota.htm (in Ukrainian).

6. Spörl U., Berg E. (2002), Basislexikon. Literaturwissenschaftliche Terminologie. Kurs-Nr.4401, Fernuniversität Hagen, available at: <https://www.fernuni-hagen.de/EUROL/termini/welcome.html?page=EUROL/termini/5410.htm> (in German).

ANNOTATION

A. VYTRYKUSH

FICTIONALIZED SPACE OF WORLD WAR I IN J. ROTH'S RADETZKYMARSH AND THE EMPEROR'S TOMB

The article addresses one of the aspects of World War I as reflected in the novels by the Austrian writer Josef Roth, namely, fictionalized space. It is aimed at analyzing the elements of the war space used in J. Roth's novels, mostly toponyms. Their study can be instrumental for understanding the author's method and the way he describes the Great War.

To achieve this goal, the following tasks are set: to gather and classify the toponyms based on their fictionalization degree; to research the mechanisms of their fictionalization, the reasons for their choice, as well as the author's intention in combining fictive and real geographical names for creating the space of war. The attention is focused on comparing the fictive-estheticized representation of history with real historical facts, and on the toponymical fictionalization. The relevance of the article is due to the importance of researching literature about war in the context of actual situation in the East of Ukraine and also the importance of researching literature about Ukraine written by the authors born in Ukraine. Cultural-historical and biographical approaches have been used in the paper. Some scholars dealing with the topic of fictionalization in their literary research are Tetiana Monolatii and Ulrike Steierwald; the point of geographical fictionalization was researched by Wolfgang Müller-Funk («Imaginative Topography»), Werner Bellman, and Andrii Korchak. Ihor Andrushchenko, the translator of the novel «The Emperor's Tomb» into Ukrainian, paid attention to several fictive details discussing them in the footnotes.

Key words: fictionalization, space, toponyms, Joseph Roth, World War I.